

Rokotteiden vastustuksesta ja rokotusohjelmien haasteista globaalisti

Heidi J. Larson: *Stuck: How Vaccine Rumors Start – and Why They Don't Go Away*. New York: Oxford University Press, 2020, 157 s. ISBN 9780190077242

Antropologi Heidi Larsonin teos tarttuu maailmanlaajuisesti huolta aiheuttavaan ilmiöön: rokotuskattavuuden laskuun. Rokote-epäröintiä ja rokotteista kieltäytymistä on tutkittu viime vuosina niin etnografian välinein, kuten Jennifer Reichin teoksessa *Calling the Shots: Why Parents Reject Vaccines* (New York University Press 2016), kuin historiallisena ilmiönä, kuten Elena Conisin teoksessa *Vaccine Nation: America's Changing Relationship with Immunization* (University of Chicago Press 2015). Larsonin teos lähestyy tätä samaa kysymystä: mistä rokotuskattavuuden lasku johtuu ja miten siihen voitaisiin puuttua? Monien tutkijoiden tavoin Larson korostaa, että järkeen vetoaminen ja tiedotus eivät riitä. Yritykset kumota yksittäisiä rokotehuhuja ovat usein tehotomia ja aiheuttavat vastarintaa. Larson toteaa, että rokotuskat-

tavuuden ylläpitäminen vaatii luottamuksen rakentamista ja terveyteen liittyvien huolten kuulluksi tulemistä.

Siinä missä aiempi tutkimus on usein keskittynyt rokotuspäätöksiä pohtivien perheiden arkeen tai rokotteita vastustavien liikkeiden strategioihin, Larsonia kiinnostaa erityisesti digitaalisen median rooli rokotteita koskevien väittämien leviämässä kansainvälisesti. Sosiaalisen median globaaleja ulottuvuuksia painottava tulokulma kumpuaa Larsonin johtamasta digitalisaation roolia tarkastelevasta hankkeesta *The Vaccine Confidence Project* sekä Larsonin vuosien työkokemuksesta kansainvälisten rokotuskampanjoiden parissa. Teoksessa onkin erityisen kiinnostavaa rokottamista koskevien näkemysten ja väittämien tarkastelu osana digitalisaation ja sosiaalisen median globaalia dynamiikkaa.

Teos on hyvin helppolukuinen ja suunnattu selkeästi laajalle lukijakunnalle. Tällaisena se tarjoaa toimivan johdatuksen rokotteiden vastustuksen ja rokote-epäröinnin kansainvälisiin ulottuvuuksiin. Larson esittää, että rokotteisiin liittyvien huhupuheiden kumoaminen vaatii suoran kritiikin sijasta analyysiä siitä yhteisöllisestä ja kulttuurisesta ”ekosysteemistä”, joka mahdollistaa rokoteväittämien leviämisen. Larson kuvaa rokotehuhujen leviämistä metsäpaloik-

si, jotka riittävästi kasvettuuaan muuttuvat hallitsemattomiksi, ja niiden sammuttaminen on mahdotonta. Kirjan luvut tarkastelevat muun muassa huhujen dynamiikkaa, luottamukseen ja arvostukseen liittyvien tunteiden roolia rokotteiden vastustuksessa sekä riskin käsitteen ympärille kasautuneita odotuksia.

Kirja käsittelee myös kiinnostavasti sitä, kuinka haastavaa rokotuskampanjoiden on lähestyä sellaisia rokottamiseen liittyviä fyysisiä reaktiota, jotka eivät aiheudu rokotteesta vaan rokotamiseen liittyvistä yhteisössä kiertävistä odotuksista ja tunteista. Selittämättömien fyysisten oireiden kutsuminen psykofyysiksi johtaa helposti vastarintaan, rokotevastaisuuden syvenemiseen ja terveydenhuoltoon kohdistuvan luottamuksen rapautumiseen entisestään. Samalla kirja tarjoaa myös esimerkkejä siitä, kuinka rokotussuosittelusten muuttaminen yksittäistä rokotetta koskevien vahvistamattomien vahinkoepäilyjen takia saattaa vaikuttaa voimakkaasti yleiseen rokotushalukkuuteen, ja rokotushalukkuuden palauttaminen epäilyjä edeltävälle tasolle voi vaatia vuosien tai jopa vuosikymmenten työn. Teos osoittaakin selvästi, kuinka haastavaa rokotuskampanjoiden tasapainoilu tällä kentällä on.

Kirjan kehys on globaali. Larson kuvaa, kuinka rokotteisiin liitty-

vät huhut ja rokotevastaiset väit-
tämät kiertävät maailmanlaajui-
sesti, mutta niitä ilmaistaan eri
tavoin kansallisissa poliittisissa
konteksteissa ja osana kansal-
lisiä kulttuureita. Monet kirjan
esimerkit ovat Afrikasta ja Aa-
siasta, ja Larson näyttää, kuinka
muun muassa poliitapaukset
ovat lisääntyneet useissa maissa
kansainvälisen rokotevastaisen
retoriikan leviämisen myötä.
Toisaalta kirjan globaalista ot-
teesta seuraa myös se, että osa
esimerkeistä jää lähinnä mai-
ninnoiksi. Kirja eroaa tässä
suhteessa esimerkiksi Christine
Holmbergin, Stuart Blumen ja
Paul Greenough'n toimitta-
masta teoksesta *The Politics of
Vaccination: A Global History*
(Manchester University Press
2017), jossa kansallisia rokotus-
keskustelujen konteksteja ava-
taan tapaustutkimusten kautta.

Siinä missä teos toimii erin-
omaisena katsauksena rokot-
teiden vastustamiseen ja roko-
tuskampanjoiden globaaleihin
haasteisiin, sen käsitteellinen ja
teoreettinen anti on vastaavasti
kevyempi. Teoksen yksi keskei-
simmistä käsitteistä on *tunteet*.
Larson esittää, että "tunteet"
ovat mukana yhteiskunnallis-
sa rokotuskeskusteluissa yhä
voimakkaammin ja että digitaalinen
sosiaalinen media on yksi
tekijä, joka osaltaan vaikuttaa
rokotteisiin liittyvien tunteiden
globaaliin kiertoon ja vahvis-
tumiseen. Kirja ei kuitenkaan

teoretisoi tunteita, ja on hiukan
epäselvää, mitä ne oikeastaan
ovat esimerkiksi yksilötasolla,
yhteisössä, yhteiskunnassa tai
digitaalisena ilmiönä taikka mi-
ten tunteet ovat historiallisesti
kerrostuneita ja paikallisesti
määrittäytyneitä. Olisikin mielen-
kiintoista kuulla, miten Larso-
nin paikantamat rokotteisiin
liittyvät tunteet asettuvat osaksi
laajempaa tunteiden yhteiskun-
tatieteellisen tutkimuksen kent-
tää tai affektiivista digitaalisen
median tutkimusta.

Kaiken kaikkiaan Larsonin teos
on kuitenkin selkeä ja helposti
lähestyttävä katsaus rokotteita
ympäröiviin kulttuurisiin kiis-
toihin. Se piirtää kiinnostavan
kuvan haasteista, joita rokotus-
kattavuuden nostoon pyrkivät
kampanjat ja uusien rokottei-
den tuominen rokotusohjel-
miin väistämättä kohtaavat.

Venla Oikkonen

Kauneus globaalien politiikan välineenä

Oluwakemi M. Balogun:
Beauty Diplomacy. Stanford,
CA: Stanford University Press,
2020, 280 s.
ISBN 978-1-50361097-2

Ulkonäköä lähestytään sosio-
logiassa usein pääoman käsit-

teen kautta, jolloin keskiössä
on tarkastella ulkonäköön liit-
tyvien erilaisten tulemien tar-
kastelu, eli sen muuttaminen
esimerkiksi taloudelliseksi tai
sosiaaliseksi pääomaksi. Vuon-
na 2020 ilmestynyt Oluwakemi
M. Balogunin *Beauty Diploma-
cy* -kirja osallistuu laajemmin
tulkittuna keskusteluun, jossa
tutkitaan esteettisen pääoman
kerryttämistä ja vaihtoa eri-
laisilla kentillä, kuten Ashley
Mearsin *Beauty Pays* -kirjas-
saan (University of California
Press 2011) tutkimassa mal-
limaailmassa tai globaalissa
juhlataloudessa, kuten *Very
Important People* -teoksessa
(Princeton University Press
2020). Naisten ulkonäkö voi
toimia myös niin miehen maun
symbolisena osoittajana kuin
perheen maun, joutilaisuuden
ja varallisuuden ilmentäjänä,
kuten Thorstein Veblenin klas-
sikkoteoriassa 1800-luvun lo-
pun kerskakulutuksesta. Edellä
mainituissa teoksissa naisten
ulkonäköä hyödynnetään ta-
loudellisen voitontavoittelun
välineenä naisten kauneuden
avulla saadun taloudellisen
voiton ja statuksen valuessa
esimerkiksi mallimaailman
pomojen, valokuvaajien, muo-
tisuunnittelijoiden ja juhlanjär-
jestäjien (eli useimmiten heitä
huomattavasti vanhempien ja
varakkaampien miesten) tas-
kuun. Naiset itse hyötyvät ti-
lanteesta lähinnä saadessaan
juhlia rikkaassa seurassa sekä